

Notitie:

Aanvullend natuuronderzoek Zwartschool in Borculo

In het kader van de Flora- en faunawet

Notitie: Aanvullend natuuronderzoek

Zwartschool in Borculo

Beknopt overzicht van de bevindingen

In opdracht van:

Gemeente Berkelland
Postbus 200
7270 HA Borculo
Contactpersoon: Iljitsj IJsebrands

Uitgevoerd door:

Ecochore Natuurtechniek
Ruiterweg 8
7152 DE EIBERGEN
T 0544-350297
M 06-15904121
E info@ecochore.nl
I www.ecochore.nl

Auteur: B. Voerman

Veldwerk: B. Voerman

Datum: oktober 2014

Foto voorzijde: hoofdingang Zwartschool.

Correspondentie door Ecochore Natuurtechniek vindt uitsluitend plaats op digitale wijze of op FSC/PEFC gecertificeerd papier.

*Ecochore Natuurtechniek is aangesloten bij Samenwerkingsverband Ecologie
www.swvecologie.nl*

INHOUD

INHOUD	3
1. AANLEIDING EN DOEL	4
2. INVENTARISATIEOPZET	5
2.1 Onderzoeksmethodiek	5
2.2 Volledigheid inventarisatie	6
3. ONDERZOEKSRESULTATEN	7
3.1 Vleermuizen	7
3.2 Huismus	7
3.3 Steenmarter	8
4. TOETSING FLORA- EN FAUNAWET	9
4.1 Algemeen	9
4.2 Ingrep	9
4.3 Effecten	9
4.4 Toetsing Flora- en faunawet	10
4.5 Mitigerende maatregelen	10
5. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	12
LITERATUUR	13
 BIJLAGE 1: VERSPREIDINGSKAART	14
BIJLAGE 2: TOELICHTING FLORA- EN FAUNAWET	15
BIJLAGE 3: MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN	18
BIJLAGE 4: GEBIEDSIMPRESSIE	19

1. AANLEIDING EN DOEL

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet (Ff-wet) van kracht. Middels deze wet wordt een groot aantal plant- en diersoorten beschermd.

Als er plannen zijn om bepaalde handelingen uit te voeren of wijzigingen aan te brengen in het bestemmingsplan, zal er onderzocht moeten worden of deze plannen, of onderdelen hiervan, nadelige effecten kunnen hebben op aanwezige, of mogelijk aanwezige, beschermde flora en fauna. Middels een natuurtoets kan worden bepaald of dier- en plantsoorten negatieve gevolgen kunnen ondervinden van de werkzaamheden dan wel dat er gezocht moet worden naar mitigerende en/of compenserende maatregelen. Hiervoor zullen eventueel ontheffingen moeten worden aangevraagd bij Dienst Regeling van het ministerie van EL&I.

Op de locatie van de Zwartschool aan de Ruurloseweg in Borculo zijn plannen voor de transformatie en herstel van het gebouw. Hierdoor is het gedeeltelijk amoveren en gedeeltelijk ingrijpend verbouwen van het huidige gebouw noodzakelijk.

Voor deze geplande ontwikkelingen is het van belang inzicht te hebben in de aanwezigheid en gebruiksfunctie van het gebied voor en door beschermde dieren en planten. In 2011 is door Ecochore Natuurtechniek aanvullend onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van beschermde dieren en planten op de locatie. Door de deels gewijzigde plannen en om het gebruiken van zo recent mogelijke verspreidingsgegevens van beschermde dieren en planten, is Ecochore Natuurtechniek verzocht een update uit te voeren naar de aanwezigheid van vleermuizen, vogels en steenmarter. Hiervoor zijn verschillen veldbezoeken in de avond en nacht uitgevoerd met als specifiek doel het in kaart brengen van voornoemde soortgroepen en de gebruiksfunctie van het gebied voor de aanwezige soorten.

Onderliggende notitie beschrijft de bevindingen van de uitgevoerde onderzoeken.

2. INVENTARISATIEOPZET

Tijdens verschillende bezoeken in 2014 is het plangebied geïnventariseerd op vleermuizen, vogels en steenmarter. De toegepaste onderzoeksmethoden worden in deze paragraaf nader toegelicht. Tijdens alle bezoeken waren de weersomstandigheden geschikt voor het inventariseren van de aanwezige soorten (zie Tabel 1). Gezien de grootte en inrichting van het plangebied wordt verwacht dat er geen soorten en functies zijn gemist.

Bezoekdata	starttijd	weersgesteldheid	onderzoek	Onderzoeker
07-06-2013	21:30	half bewolkt, droog, windkracht 1, 25 °C	Vleermuizen + overige groepen	Bas Voerman
01-07-2014	03:30	half bewolkt, droog, windkracht 1, 20 °C	Vleermuizen + overige groepen	Bas Voerman
13-7-2014	10:30	bewolkt, droog, windkracht 1, 22 °C	Vogels en steenmarter	Bas Voerman
19-7-2014	21:30	bewolkt, droog, windkracht 1, 28 °C	Vleermuizen	Bas Voerman
22-08-2014	22:00	bewolkt, droog, windkracht 2, 14 °C	Vleermuizen	Bas Voerman
19-09-2014	23:30	half bewolkt, droog, windkracht 1, 22 °C	Vleermuizen	Bas Voerman

Tabel 1. Bezoekdata en weersgesteldheid

2.1 Onderzoeksmethodiek

Iedere dier- en plantengroep heeft zijn eigen methode van inventarisatie om zo een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de betekenis van het gebied voor de betreffende soorten of groepen. Hieronder wordt de onderzoeksmethode van de onderzochte groep gegeven zoals uitgevoerd in het plangebied dat is weergegeven in figuur 1.

Huismus en steenmarter

Onderzoek naar huismus- steenmarterterritoria heeft plaatsgevonden middels enkele gerichte bezoeken. Een van de bezoeken is in de ochtenduren uitgevoerd aansluitend aan vleermuisonderzoek. Een ander bezoek is voorafgaande aan een vleermuisonderzoek uitgevoerd. Eveneens is 1 aanvullend dagbezoek uitgevoerd.

Het huismussenonderzoek is uitgevoerd door in het plangebied te zoeken naar territoriale mannetjes. Hierbij zijn de zanglocaties van deze soort op kaart genoteerd. Daarnaast is gezocht naar nestindicerende activiteiten, zoals het slepen van nestmateriaal, of het bezoeken van een potentiële nestlocatie. Voor de steenmarter is met name gezocht naar sporen (prenten, uitwerpselen, haren, prooiresten en dergelijke) en geuren.

De gehanteerde methoden hiervoor zijn gebaseerd op de richtlijnen van Sovon Vogelonderzoek Nederland en de Zoodiervereeniging. Het onderzoek is uitgevoerd in de periode juni-juli. Deze periode is voor deze soorten geschikt voor territoriumkartering. Gezien de goede activiteit (huismus) en het gunstige weer tijdens de inventarisaties kan worden gesteld dat een goed beeld is gekregen van de territoria.

Vleermuizen

Voor het in kaart brengen van vleermuizen is zowel visueel als auditief geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname- en vertragingfunctie (type: Petterson D240x) is de echolocatie, die vleermuizen uitzenden, voor ons hoorbaar gemaakt. Wanneer op basis van frequentie, klank en ritme niet met 100% zekerheid de soort bepaald kon worden, is een opname gemaakt op een extern opname apparaat (type: Zoom H2). Door middel van het computerprogramma Batsound is een nadere analyse uitgevoerd. Door de dieren ook zoveel mogelijk visueel waar te nemen is de determinatie geverifieerd en is het gedrag (en daarmee vaak de functie van het gebied) vastgesteld. Dit onderzoek is specifiek gericht op het in kaart brengen van verblijfplaatsen, soortsaanwezigheid en gebiedsgebruik. De voorzomerbezoeken zijn uitgevoerd voor het in kaart brengen van kraam- en zomerverblijven. Tijdens de nazomerronden lag de nadruk op het in kaart brengen van balts- en paarlocaties en indicaties voor winterverblijven.

Het ochtendbezoek is uitgevoerd vanaf enkele uren voor zonsopkomst tot zonsopkomst. De avondbezoeken zijn gestart ruim voor zonsondergang tot enkele uren hierna.

De bezoeken in augustus en september zijn in de avond- en nachtelijke uren uitgevoerd. Het onderzoek is gestart minimaal 1 uur na zonsondergang. De gebruikte methoden zijn gebaseerd op het vleermuisprotocol 2013 zoals opgesteld door het Netwerk Groene Bureau, Gegevensautoriteit Natuur en de Zoogdiervereniging.

2.2 Volledigheid inventarisatie

Het onderzoek is volgens de genoemde protocollen uitgevoerd. Een inventarisatie blijft echter uiteraard een steekproef. Het is dan ook mogelijk dat soorten en functies niet waargenomen zijn, terwijl dat ze (op een ander tijdstip) wel aanwezig zijn. Dit is echter acceptabel, de Flora- en faunawet vraagt een initiatiefnemer om alles te doen wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden. Met de gekozen methode en inspanning is dan ook voldoende invulling gegeven aan artikel 2 (Zorgplicht, zie kader bijlage 2, blz. 16) van de Flora- en faunawet. Wat betreft het (voor)onderzoek heeft de initiatiefnemer dan ook gedaan wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden.

Wel moet hierbij worden opgemerkt dat de houdbaarheid van verspreidingsgegevens aan een maximale periode zijn gebonden. Voor de verspreidingsgegevens van licht beschermde soorten, of het juist ontbreken hiervan, wordt veelal een bruikbaarheidsperiode van circa 5-6 jaar gehanteerd, zoals de meeste gegevens in het quickscanrapport. Voor zwaar beschermde soorten als vleermuizen en vogels geldt een bruikbaarheidsperiode van circa 2-3 jaar. Na deze periode zijn de gegevens verouderd en dient beoordeeld te worden of de gegevens voldoende up-to-date zijn om te gebruiken bij ruimtelijke ingrepen. Voor dit alles geldt wel dat de planlocatie niet drastisch veranderd waardoor nieuwe leefsituaties kunnen zijn ontstaan. Dit is hier echter, behoudens de voorgenomen sloop en renovatie, niet het geval.

Figuur 1. Ligging onderzoeksgebied, rode kader.

3. ONDERZOEKSRESULTATEN

In dit hoofdstuk worden kort de bevindingen van het onderzoek weergegeven. De verspreidingskaart van de aangetroffen soorten is opgenomen in bijlage 1.

3.1 Vleermuizen

In het plangebied zijn enkele voor vleermuizen potentieel geschikte verblijfslocaties aanwezig. Het betreft het schoolgebouw met verschillende open stootvoegen, scheuren, scheluwe dakpannen, gevelpannen, loszittende betimmeringen enzovoort. Op het perceel staan geen voor vleermuisverblijven bomen met geschikte holten.

Tijdens alle bezoeken zijn vleermuizen binnen en buiten het plangebied aangetroffen. Tijdens de veldbezoeken zijn twee soorten vleermuizen waargenomen:

- Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*)
- Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*)

Hieronder worden de resultaten per soort en per functie behandeld. In bijlage 1 is een verspreidingskaart weergegeven met daarop de waargenomen vleermuizen.

Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*)

Kort na zonsondergang komen diverse dieren het plangebied binnen. Een klein aantal dieren blijft tijdelijk aanwezig om te foerageren tussen de boomkronen en vliegt vervolgens vrij snel door richting zuid. Tijdens de avondbezoeken zijn een groot aantal dieren uitvliegend aangetroffen uit de nok van een woning aan de overzijde van de Ruurloseweg. Hierbij zijn meer dan 100 dieren geteld. Tijdens het ochtendbezoek is door de waarneming van een groot aantal zwermende dieren de verblijfplaats wederom bevestigd. De woning vormt een verblijfplaats voor een kraamkolonie. Dit is bevestigd doordat gedurende de avond frequent uitvliegende en invliegende dieren zijn vastgesteld. Dit bevestigd het vermoeden van de aanwezigheid van jongen die worden gezoogd.

Vermoedelijk wordt de verblijfplaats ook als zomerverblijf gebruikt.

De kraamkolonie zoals waargenomen in 2011 ten zuiden van de planlocatie, kon niet worden bevestigd. Gezien de ecologie van de soort en de afstand tot de tijdens dit onderzoek in 2014 aangetroffen verblijfplaats, is het aannemelijk dat het dezelfde kolonie gewone dwergvleermuizen betreft.

Tijdens de nazomerronden is specifiek gezocht naar baltsende mannetjes op de planlocatie. Deze balts- en paarlocaties worden veelal in de omgeving van een verblijfplaats van vrouwtjes aangetroffen. Tijdens het onderzoek zijn diverse baltsende mannetjes waargenomen. Tijdens het baltsen vliegen de meeste mannetjes rondjes boven de paarlocaties waardoor de vermoedelijke paarlocaties kunnen worden bepaald.

In totaal zijn een zestal baltsende dieren vastgesteld. Overeenkomstig met de waarnemingen in 2011 is van twee dieren vastgesteld dat zij een paarverblijfplaats in de school hebben. Van een van de dieren zijn eveneens korte tijd vanuit een vaste plek in het gebouw sociale geluiden vastgelegd wat de paarlocatie bevestigd.

Er zijn tijdens het onderzoek geen indicaties vastgesteld dat het gebouw als winterverblijf in gebruik is. Met name specifiek zwermgedrag kan duiden op een winterverblijf. Gezien de waarnemingen, de technische staat van het gebouw en ontbrekende geschikte vorstvrije ruimten, kan redelijkerwijs worden aangenomen dat het gebouw niet als winterverblijf in gebruik is.

Laatvlieger (*Eptesicus setorinus*)

Tijdens alle veldbezoeken is een klein aantal laatvliegers, tot circa 8 exemplaren, vastgesteld. De waarnemingen zijn overeenkomstig met de waarnemingen in 2011. De dieren vliegen na zonsondergang vanaf de overzijde van de Ruurloseweg het gebied binnen en blijven enige tijd foerageren tussen de grote platanen en zomereiken. De meeste dieren vliegen na enige tijd verder richting zuid. Er bevindt zich geen verblijfplaats van deze soort in het schoolgebouw.

3.2 Huismus

Voorafgaande aan het veldbezoek voor vleermuizen op 7 juni 2014, is in de deels verzakte dakgoot een mannetje zingend aangetroffen. Ondanks dat het een koloniebroeder is, zijn

er niet meer territoria in het gebouw vastgesteld. Wel zijn in andere woningen rondom de planlocatie enkele territoriale dieren vastgesteld. Het aantal ligt echter lager dan in 2011. De halvering van het aantal broedlocaties in het scholgebouw kan mogelijk worden veroorzaakt door de sterke achteruitgang van het gebouw. Dit is echter niet met zekerheid te stellen.

3.3 *Steenmarter*

Er zijn geen sporen van aanwezigheid van deze soort vastgesteld. Er kan worden gesteld dat er geen verblijfplaats van deze soort in het gebouw aanwezig is.

4. TOETSING FLORA- EN FAUNAWET

4.1 Algemeen

Sinds het in werking treden van de AMvB artikel 75, 26 feb. 2005, is de beschermde status van dieren en planten opgedeeld in 3 tabellen, zie kader.

Soorten die vermeld staan op Tabel 1 zijn vrijgesteld van ontheffing indien de werkzaamheden aan te merken zijn als Ruimtelijke Ontwikkelingen. Tabel 2 en 3 soorten zijn zwaarder beschermd en hiervoor is nader onderzoek of toetsing noodzakelijk.

Voor vogels geldt dat alle inheemse soorten beschermd zijn. Verstoring of verontrusting van broedende vogels is niet toegestaan. Daarnaast zijn er enkele soorten die jaarrond gebruik maken van dezelfde broedlocaties of die afhankelijk zijn van specifieke locaties; deze locaties zijn jaarrond beschermd.

De groep *vogels* wordt niet specifiek aangegeven in de tabelverdeling. Voor deze groep is slechts ontheffing mogelijk voor belangen die betrekking hebben op bescherming van flora en fauna, veiligheid voor het vliegverkeer of volksgezondheid.

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn opgenomen in bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn. In Nederland is de soortbescherming verankert in de Flora- en faunawet en zijn de soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn opgenomen in tabel 3 van de AMvB artikel 75. Hierdoor zijn alle vleermuissoorten zwaar beschermd.

Zie voor een uitgebreide toelichting van de Flora- en faunawet bijlage 2.

Tabelindeling Flora- en faunawet

Tabel 1: Algemene soorten: algemene vrijstelling of ontheffing/lichte toets

Tabel 2: Overige soorten: vrijstelling met gedragscode of ontheffing/lichte toets

Tabel 3: Soorten, genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB: vrijstelling met gedragscode of ontheffing/uitgebreide toets

4.2 Ingreep

Op de locatie van de Zwartschool aan de Ruurloseweg in Borculo zijn plannen voor de transformatie en herstel van het gebouw. Hierdoor is het gedeeltelijk amoveren en gedeeltelijk ingrijpend verbouwen van het huidige gebouw noodzakelijk.

Ingrepen die daartoe in het plangebied moeten plaatsvinden bestaan voornamelijk uit:

- Slopen van enkele delen van het schoolgebouw;
- Verbouwen van te handhaven delen
- Verwijderen aanwezige beplanting;

De Flora- en faunawet hanteert een aantal belangen waaronder een ingreep kan vallen. Onderhavige ingreep valt onder het volgende belang:

- De uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

4.3 Effecten

Vleermuizen

In het schoolgebouw zijn twee paarlocaties van gewone dwergvleermuis aangetroffen. Hoewel beide locaties niet exact in kaart zijn gebracht, is van één locatie vastgesteld dat deze in de directe nabijheid van de hoofdingang (voorzijde) aanwezig is.

Door de geplande werkzaamheden zullen beide paarlocaties verdwijnen. Hierdoor is het noodzakelijk mitigerende (lees verzachtende) maatregelen te treffen om te voorkomen dat individuen worden geschaad en schade ontstaat aan de lokale populatie, zie § 4.5: mitigerende maatregelen. Het biotoop zal door de geplande sloop en verbouw alleen

binnen de strikte planlocatie worden gewijzigd. Door het behoud van de opgaande structuren rondom de planlocatie, de aanleg van een nieuw tuin en bebouwing en de ligging aan de rand van het buitengebied zal de ingreep geen significant effect hebben op de foerageerkwaliteiten en vliegroutes voor de lokale populatie.

De geplande maatregelen hebben geen negatief effect op de aanwezige laatvliegers, mits de groep platanen en zomereiken behouden blijven. Deze bomen vormen een belangrijke stap in de vliegroute en fungeren als hopover van de Ruurloseweg.

Huismus

Van deze soort is één broedlocatie vastgesteld. Deze locatie zal door de sloop verdwijnen. Daarnaast zal eveneens een groot deel van het foerageergebied voor huismus door de geplande maatregelen veranderen. Gezien de ligging van de locatie aan de rand van het buitengebied en het behoud van een groot deel van het omliggende groen, zal ten aanzien van het biotoop geen significante verslechtering optreden.

Steenmarter

Van deze soort zijn geen waarnemingen verricht waardoor er geen effecten optreden door de voorgenomen ingrepen.

4.4 Toetsing Flora- en faunawet

Artikel 11 van de Flora- en faunawet verbiedt onder andere het vernietigen van vaste rust- en/of verblijfplaatsen. Zowel de nestlocatie van de huismus (*Categorie-2-soort*, zie bijlage 2) als de paarlocaties van gewone dwergvleermuizen vallen onder deze definitie doordat de dieren jaarlijks gebruik zullen maken van deze locatie waardoor het een onderdeel vormt van het complexe leefgebied van de aanwezige populaties. Hierdoor wordt met de geplande ingreep de Flora- en faunawet overtreden. Het is daardoor niet toegestaan de ingreep zonder aanvullende mitigerende maatregelen uit te voeren. Voor het uitvoeren van de werkzaamheden dienen daarom mitigerende en compenserende maatregelen getroffen te worden om schade aan individuen en de lokale populaties te voorkomen.

Indien deze schade kan worden voorkomen door het treffen van de juiste mitigerende maatregelen is geen ontheffing noodzakelijk.

De mitigerende maatregelen zijn grotendeels overeenkomstig met de in 2011 voorgestelde maatregelen. Voor de volledigheid zijn deze maatregelen overgenomen in deze rapportage en afgestemd op de nieuwe verspreidingsgegevens.

4.5 Mitigerende maatregelen

Zoals aangegeven is door het treffen van mitigerende maatregelen geen ontheffing noodzakelijk. Hiervoor is het noodzakelijke dat alle hieronder beschreven aandachtspunten worden uitgevoerd.

Voor beide soorten zijn de maatregelen te verdelen in periode en methode van de sloop en het aanbrengen van nieuwe voorzieningen. In bijlage 3 is een verdere toelichting van de maatregelen opgenomen.

Huismus

Periode en methodiek van sloop

- De periode van de sloop en grootschalige renovatie aan het dak wordt afgestemd op de ecologie van de soort. Voor de huismus betekent dit dat de werkzaamheden buiten het broedseizoen om moeten worden gestart. Hierdoor zullen geen individuen worden geschaad tijdens de werkzaamheden. De broedperiode van deze soort ligt globaal tussen 1 maart en 15 juli.

Te treffen voorzieningen

In het gebied wordt één nestlocatie verwijderd. Doordat deze locatie verdwijnt is hiervoor compensatie noodzakelijk. Om de kans op vestiging te vergroten en een stabiele populatie te behouden wordt als uitgangssituatie een minimale compensatieverhouding van 1-2 gehanteerd in het nieuwe of gerenoveerde gebouw. Hierdoor is het noodzakelijk dat minimaal 2 nestgelegenheden worden geboden.

Hierbij kan gedacht worden aan:

- Inmestelkasten
- Huismuspannen

- Het toegankelijk maken van de ruimte onder de dakpannen vanuit de dakgoten, eventuele door gebruik van een vogelvide.

De voorzieningen dienen verspreid te worden aangebracht om de slagingskans te vergroten.

Vleermuizen

Periode en methodiek van sloop

- De periode van de sloop wordt afgestemd op de ecologie van de soort. Doordat geen winterverblijf aanwezig is, kan de sloop en renovatie plaats vinden in de periode na de balts- en paartijd en voor de kraamperiode. Deze periode ligt globaal tussen half oktober en eind maart. De zomerperiode is minder geschikt om te slopen aangezien solitaire mannetjes van het gebouw gebruik kunnen maken. Ook ligt deze periode in het broedseizoen waardoor sloop niet is toegestaan.
- Doordat het verlaten van de verblijfplaats van verschillende factoren afhankelijk is, dient voorafgaande aan de sloop of renovatie verstoring plaats te vinden van het binnenklimaat waardoor eventueel nog aanwezige vleermuizen gestimuleerd worden hun verblijfplaats te verlaten en elders een nieuw verblijf te zoeken. Concreet betekent dit dat circa een week voorafgaande aan de werkzaamheden delen van het pannendak worden verwijderd zodoende dat verstoring van het aanwezige microklimaat plaatsvindt waardoor eventueel aanwezige dieren passief worden gedwongen te vertrekken.

Te treffen voorzieningen

Door de sloop zullen twee paarlocaties verdwijnen waardoor compensatie noodzakelijk is. Om de kans op vestiging te vergroten en een stabiele populatie te behouden wordt als uitgangssituatie een minimale compensatieverhouding van 1-4 gehanteerd. Hierdoor is het noodzakelijk dat minimaal 8 inmetsekkasten in de nieuwbouw of gevelkasten aan de te behouden gebouwen in de omgeving worden gerealiseerd. De kasten worden verspreid aangebracht en dienen te voldoen aan de in bijlage 3 gestelde randvoorwaarden. Er zijn diverse gestikte typen vleermuiskasten. De definitieve keuze voor het type kast dient in overleg met een vleermuisdeskundige te worden bepaald.

5. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Het beschreven onderzoek in deze notitie is uitgevoerd ter aanvulling op uitgevoerd natuuronderzoek in 20011. Doordat enkele verspreidingsgegevens gedateerd waren en de plannen deels zijn gewijzigd, is een update van het natuuronderzoek uitgevoerd.

Huismus

Tijdens het onderzoek is één vaste rust- en verblijfplaats van huismus vastgesteld. Hierdoor zijn voor deze soort enkele nadere maatregelen noodzakelijk.

Steenmarter

Van deze soort zijn geen waarneming binnen het plangebied verricht. Hierdoor zijn voor deze soort geen nadere maatregelen noodzakelijk.

Vleermuizen

In het te slopen gebouw zijn minimaal twee paarlocaties van gewone dwergvleermuizen aanwezig. Doordat deze locaties verdwijnen is het treffen van enkele mitigerende maatregelen noodzakelijk.

Op de locatie Zwartschool in Borculo zijn enkele natuuronderzoeken uitgevoerd. Samen geven deze onderzoeken een goed en volledig beeld van de aanwezigheid van (zwaar) beschermde soorten. Aan de hand van de bevindingen van de onderzoeken, de samenstelling van de aangetroffen soorten en de onderzoeksinspanningen, kan worden gesteld dat er geen zwaar beschermde soorten met een essentiële binding met de planlocatie zijn gemist. Hierdoor kan het natuuronderzoek als volledig worden beschouwd.

Het treffen van mitigerende maatregelen voor huismussen en gewone dwergvleermuizen is noodzakelijk.

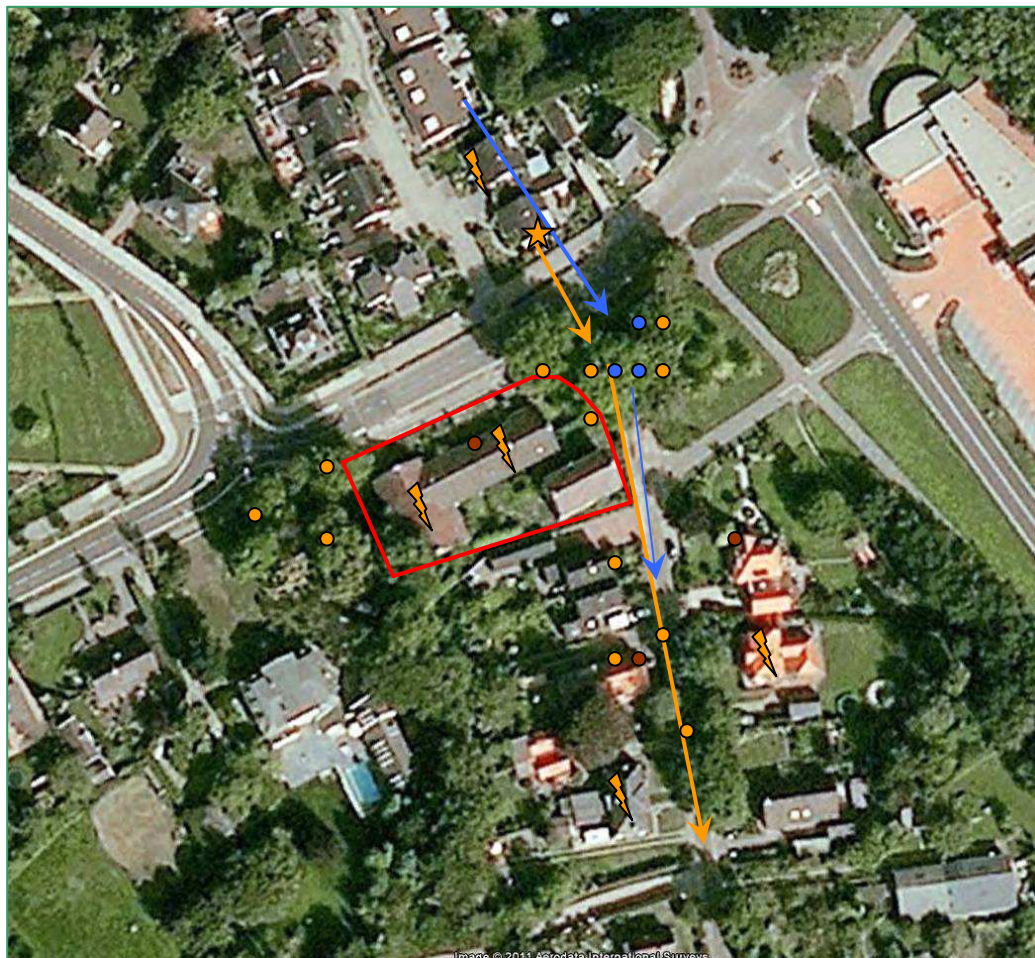
LITERATUUR

- Broekhuizen, S. (et al.). 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. K.N.N.V. Uitgeverij, Utrecht.
- Heusden, W.R.M., S.J. Vreugdenhil. 2006. Handreiking Flora- en faunawet. Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Dienst Landelijk Gebied, Utrecht.
- Ministerie van LNV., 2005 (herzien 2009). Buiten aan het Werk. Houd tijdig rekening met beschermde planten en dieren! Brochure.
http://www.minlnv.nl/portal/page?_pageid=116,1640321&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_file_id=14765 (08-11-2010)].
- Sachteleben, J. & O. von Helversen, 2006. Songflight behaviour and mating system of the pipistrelle bat (*pipistrellus pipistrellus*) in an urban habitat. In: *Acta Chiropterologica*, 8(2): 391-401, 2006.

Internet

- www.vleermuizenindestad.nl
- www.vleermuis.net
- www.zoogdiervereniging.nl
- www.natuurloket.nl
- www.minlnv.nl
- www.gelderland.nl
- www.zoogdieratlas.nl
- www.ravon.nl
- www.waarneming.nl
- www.telmee.nl
- www.floron.nl

BIJLAGE 1: VERSPREIDINGSKAART

Verspreidingskaart waargenomen vleermuizen en huismussen. Rode kader betreft globaal het onderzoeksgebied.

- - gewone dwergvleermuis
- - laatvlieger
- - huismus - broedlocatie

Stip - losse waarnemingen (indicatief. De stippen geven een indruk van de dichtheid)
Pijlen - foerageeractiviteit en vliegroutes
Ster - kraamverblijf
Bliksemschicht - baltsvlucht/paarlocatie mannetjes

BIJLAGE 2: TOELICHTING FLORA- EN FAUNAWET

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Deze wet is de soortgerichte implementatie van de Europese Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. Daarbij worden in deze wet de bepalingen samengevoegd die voorheen in verschillende wetten waren gebundeld: Vogelwet 1936, Jachtwet, Natuurbeschermingswet (hoofdstuk V: soortenbescherming), Nuttige Dierenwet 1914 en Wet Bedreigde uitheemse dier- en plantsoorten.

De Flora- en faunawet is in beginsel gericht op de bescherming van flora en fauna op soortniveau. Activiteiten waarbij schade wordt gedaan aan beschermde dieren of planten zijn verboden, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het “nee, tenzij”-principe). Het is dan ook altijd zaak om, waar mogelijk, activiteiten uit te voeren zonder schade aan beschermde dieren en planten aan te brengen. De wet erkent de intrinsieke waarde van in het wild levende dieren. In de wet is dan ook een zorgplicht opgenomen: iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten (niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving, *Artikel 2 Flora- en faunawet*.

Voor de in deze rapportage gemaakte toetsing zijn met name de verbodsbepalingen artikel 8 t/m 12 van toepassing.

Naast de aandacht voor beschermde soorten geldt voor alle in het wild levende dieren en planten artikel 2 van de Flora- en faunawet.

Artikel 2

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Artikel 8

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Op 23 februari 2005 is de “AmvB art. 75” van de Flora- en faunawet in werking getreden. In dit besluit is een vrijstelling voor specifieke activiteiten en soorten geregeld. Tevens introduceert de AmvB de gedragscode. De AmvB verdeelt alle beschermde soorten (met uitzondering van vogels) in drie groepen - Tabellen. Voor vogelsoorten geldt een andere regeling.

Beschermde soorten	Zonder gedragscode	Met gedragscode
Licht beschermde soorten - Tabel 1	<i>Algemene vrijstelling</i>	<i>Algemene vrijstelling</i>
Overige beschermde soorten - Tabel 2	<i>‘Lichte’ toetsing</i>	<i>Vrijstelling</i>
Streng beschermde soorten - Tabel 3	<i>Uitgebreide toetsing</i>	<i>Uitgebreide toetsing</i>

Tabel: toetsingscriteria voor ontheffing bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Tabel 1

Voor soorten die zijn opgenomen in Tabel 1 geldt een algehele vrijstelling wanneer de werkzaamheden vallen onder:

- bestendig beheer en onderhoud, ook in landbouw en bosbouw;
- bestendig gebruik;
- ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Voor deze soorten geldt de lichtste vorm van bescherming. Als deze soorten op de locatie voorkomen, en het werk valt onder de werkzaamheden zoals hierboven beschreven, dan geldt daarvoor een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Als geen sprake is van werkzaamheden zoals beschreven, dient een ontheffing te worden aangevraagd. De aanvraag wordt dan onderworpen aan de lichte toets. Toetsingscriteria daarbij zijn of de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in het geding is, en of de activiteit een redelijk doel dient. Uiteraard geldt in alle gevallen de algemene zorgplicht; Artikel 2.

Tabel 2

Deze soorten krijgen een zwaardere bescherming. Er geldt alleen een vrijstelling als sprake is van werkzaamheden zoals beschreven bij Tabel 1 én indien wordt gehandeld volgens een gedragscode die is goedgekeurd door de Minister van LNV.

Valt het werk niet onder de werkzaamheden zoals beschreven bij Tabel 1, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de lichte toets. Hierbij moet aangetoond worden dat de werkzaamheden er niet toe mogen leiden dat het voortbestaan van de soorten in gevaar wordt gebracht. Er mag geen afbreuk gedaan worden aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. De populatie in het gebied mag geen gevaar lopen uit te sterven. Hiervoor moeten maatregelen getroffen worden, die opgenomen worden in een ecologisch werkprotocol.

Ook hier geldt de algemene zorgplicht.

Tabel 3

De soorten uit Tabel 3 zijn de zwaarst beschermde soorten. Ook wanneer werkzaamheden vallen onder een van de bij Tabel 1 genoemde categorieën, geldt niet zonder meer een vrijstelling. Enkel bij bestendig beheer en onderhoud is een vrijstelling mogelijk wanneer gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode. Werkzaamheden die in een van de andere categorieën vallen en welke negatieve effecten op beschermde soorten (kunnen) hebben, zijn ontheffingsplichtig. Voor het verstrekken van een ontheffing wordt deze onderworpen aan een zware toets wanneer:

- er geen andere bevredigende oplossing voor de geplande activiteit is;
- de geplande activiteit geen afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
- er sprake is van een in of bij de wet genoemd belang.

Bij soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn moet tevens sprake zijn van een door de Habitatrichtlijn erkend belang:

- dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- bescherming van flora en fauna;
- openbare veiligheid.

Wanneer soorten uit tabel 3 voorkomen in een gebied dienen er maatregelen getroffen te worden om behoud van de lokale populatie, bescherming van individuen en de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen te garanderen. Hiervoor dienen mitigerende en mogelijk compenserende maatregelen getroffen te worden. Om zeker te zijn of de maatregelen voldoende zijn, dienen ze vooraf beoordeeld te worden door Dienst Regelingen. Met dit besluit kan aangetoond worden dat de initiatiefnemer zich houdt aan de Flora- en faunawet. Het besluit heeft de initiatiefnemer bijvoorbeeld nodig als iemand bezwaar maakt tegen het project of vraagt om handhaving van de Flora- en faunawet.

Indien vaste verblijfplaatsen worden beschadigd of weggehaald of behoud van de lokale populatie dan wel bescherming van de aanwezige individuen niet voldoende kan worden gegarandeerd, dienen compenserende maatregelen te worden uitgevoerd én dient een ontheffing te worden aangevraagd bij Dienst Regelingen. Voor deze soorten geldt echter dat alleen ontheffing wordt verleend op grond van een wettelijk belang genoemd in de Habitatrichtlijn of Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantsoorten.

Vogels

Met ingang van 26 augustus 2009 heeft het Ministerie van LNV een nieuw beleid ten aanzien van broedvogels ingezet. Verblijfplaatsen van broedvogels zijn door de Flora- en faunawet beschermd. Tijdens werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met het broedseizoen van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat erom of er een broedgeval is. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen

tijdens het broedseizoen onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor deze soorten is geen ontheffing nodig voor werkzaamheden buiten het broedseizoen. Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Deze groep is opgedeeld in enkele categorieën waarop de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet jaarrond van kracht zijn:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust en verblijfplaats.
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.

Het betreft de vogelsoorten:

• Boomvalk	(Falco subbuteo)
• Buizerd	(Buteo buteo)
• Gierzwaluw	(Apus apus)
• Grote gele kwikstaart	(Motacilla cinerea)
• Havik	(Accipiter gentilis)
• Huismus	(Passer domesticus)
• Kerkuil	(Tyto alba)
• Oehoe	(Bubo bubo)
• Ooievaar	(Ciconia ciconia)
• Ransuil	(Asio otus)
• Roek	(Corvus frugilegus)
• Slechtvalk	(Falco peregrinus)
• Sperwer	(Accipiter nisus)
• Steenuil	(Athene noctua)
• Wespandief	(Pernis apivorus)
• Zwarte wouw	(Milvus migrans).

Er zijn ook vogelnesten die worden aangegeven als categorie 5. Deze zijn buiten het broedseizoen niet strikt beschermd.

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Categorie 5-soorten zijn wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Wanneer een jaarrond beschermd nest wordt aangetroffen, dan dient altijd een omgevingscheck uitgevoerd te worden. Een deskundige dient te onderzoeken of er voor de soort in de omgeving voldoende plekken en materiaal aanwezig zijn om zelf een vervangende locatie te vinden en een vervangend nest te maken. Indien dit niet mogelijk is, dient een vervangende nestlocatie aangeboden te worden. Wanneer dit ook niet mogelijk blijkt, dient een ontheffing aangevraagd te worden. Ontheffing kan alleen verkregen worden op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Wettelijke belangen zijn:

- bescherming van flora en fauna;
- veiligheid van het luchtverkeer;
- volksgezondheid of openbare veiligheid.

Gedragscode

Werken volgens een gedragscode kan (soms) een vrijstelling voor soorten van Tabel 2 en Tabel 3 geven. Voorwaarde is wel dat gewerkt dient te worden volgens een door de minister vastgestelde gedragscode. Hierbij is het van belang dat de gedragscode op de juiste wijze is geïmplementeerd in de organisatie of in het totaalplan van de werkzaamheden.

Voor meer informatie over de toepassing van de Flora- en faunawet in relatie tot gedragscodes: zie de brochure van het ministerie van LNV: "Buiten aan het werk".

BIJLAGE 3: MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN

Hieronder wordt aangegeven op welke wijze het voortbestaan van de lokale populatie gewone dwergvleermuis gewaarborgd kan worden, ondanks de sloop/renovatie van het deel van het schoolgebouw waar de paarlocaties zijn vastgesteld.

Periode van uitvoering:

De periode van de sloop wordt afgestemd op de ecologie van de soort. Doordat geen winterverblijf aanwezig is, kan de sloop en renovatie plaats vinden in de periode na de balts- en paartijd en voor de kraamperiode. Deze slooperperiode ligt globaal tussen half oktober en eind maart. De zomerperiode is minder geschikt om te slopen aangezien solitaire mannetjes van het gebouw gebruik kunnen maken. Ook ligt deze periode in het vogelbroedseizoen waardoor sloop niet is toegestaan.

Mogelijkheden ter plaatse (voorafgaand aan de ingreep)

Verstoren van het binnenklimaat

Doordat het verlaten van de verblijfplaats van verschillende factoren afhankelijk is, dient vooraf aan de sloop verstoring plaats te vinden van het binnenklimaat waardoor eventueel nog aanwezige vleermuizen gestimuleerd worden hun verblijfplaats te verlaten en elders een nieuw verblijf te zoeken. Concreet betekent dit dat minimaal een week voorafgaand aan de sloop een deel van de dakpannen worden verwijderd zodoende dat verstoring van het aanwezige microklimaat plaatsvindt; het zogenaamde vleermuisvriendelijk strippen van het gebouw. In muren met een spouwmuur dienen forse gaten in de muur gemaakt te worden om de kwaliteit van het microklimaat te verstoren waardoor eventueel aanwezige dieren passief worden gedwongen te vertrekken.

Let op !:

- Vleermuisvriendelijk strippen van het gebouw, uitsluitend tijdens relatief warme nachten ($> 10^{\circ}\text{C}$) met gunstige weersomstandigheden uitvoeren.
- Geef de vleermuizen een paar dagen de tijd om zelfstandig te vertrekken na de verstoring van het binnenklimaat.
- Voor de start van de werkzaamheden altijd een vleermuisonderzoeker laten controleren of gebouw 'vleermuisvrij' is.

Mogelijkheden ter plaatse (compenserende / mitigerende maatregelen)

Om de vaste rust- en verblijfplaats van gewone dwergvleermuizen zoveel mogelijk te compenseren worden minimaal 4 vleermuisinmestelkasten aangebracht in de nieuwbouw. Als alternatief kan ook gekozen worden voor permanente gevelkasten (opbouw) op muren van te behouden gebouwen en woningen in de directe omgeving. Hiervoor zijn enkele verschillende typen verkrijgbaar, bijvoorbeeld via www.waveka.nl of www.vivara.nl. Op deze wijze worden middels vrij eenvoudige middelen kansen voor hernieuwde vestiging gecreëerd. De kasten worden verdeeld op verschillende windrichtingen aangebracht waardoor variatie in microklimaat ontstaat. Zie voor voorbeeld inmetseltype figuur 3 en 4. De kasten dienen op minimaal 3 meter hoogte te worden aangebracht. Binnen een straal van 4 meter voor de uitvliegopening mogen geen objecten als bomen of lichtmasten worden geplaatst om zo een vrije en zo donker mogelijke in- en uitvliegopening te waarborgen.

Er zijn diverse gestikte typen vleermuiskasten. De definitieve keuze voor het type kast dient in overleg met een vleermuisdeskundige te worden bepaald.

BIJLAGE 4: GEBIEDSIMPRESSIE

Locatie kraamverblijf gewone dwergyleermuis.

Voorzijde Zwartschool met links enkele forse platanen.

Voorzijde Zwartschool. Zichtbaar zijn de vele scheluwe en kapotte dakpannen en verzakte dakgoot.

Zijgevel Zwartschool